

2020-10-01

Anteckningar från dialog IV om hållbar vattenresursförvaltning

1 okt 2020 Stockholm/Skype

Välkomna till dialog IV om hållbar vattenresursförvaltning

Dagens agenda

09.00	Välkomna
09.30	Ekosystemens behov av vatten
10.45	Bensträckare o fika
11.00	Samverkan för hållbar vattenresursförvaltning
12.00	Lunch
13.00	Ekonomiska förutsättningar för hållbar vattenresursförvaltning
14.00	Förslag till strategi för att utveckla ramverket kring hållbar vattenresursförvaltning
14.15	Gruppdiskussioner och fika
15.15	Reflektioner och summering
16.00	Avslut

Dagens presentatörer; Ann-Sofie Eriksson, Björn Sjöberg, Heléne Bermell, Jakob Granit, Leonard Sandin, Maria Noring och Stefan Löfgren,

Inledning

HaV:s instruktionsenliga uppdrag är att arbeta med bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag, hav och fiskeresurserna. HaV ska vara samlande i vatten- och havsmiljöarbetet genom att samordna vattenmyndigheterna för genomförandet av vattenförvaltningsförordningen. Alla myndigheter ska också informera regeringen om genomförandet av uppdraget och analysera frågor kring uppdragets genomförande. HaV

inledde därför ett analytiskt arbete och en dialog för att analysera dagens förvaltning av vattenresurser i Sverige. Vi har organiserat fem dialoger med dagens möte för att belysa förvaltningen från ett brett perspektiv.

Dialogens syfte är att analysera hur Sverige förvaltar sina vattenresurser från ett helhetsperspektiv eller i det så kallade nexus (vatten för energi, hushåll och industrier, gröna näringar och ekosystem (biologisk mångfald och grön infrastruktur)) med hänsyn taget till ökade vattenutmaningar bl.a. pga befolkningsökning och klimatförändringar. Utgångspunkten är att dagens vattenförvaltning med dess fokus på vattenkvalitet i vattenförekomster behöver breddas till att tydligt inkludera kvantitet och nyttjande såväl som ekosystemtjänstperspektiv för bred samhällsnytta utifrån ett avrinningsområdesperspektiv.

Förslag till hur vattenresursen kan förvaltas utifrån inom dagens förvaltningssystem kommer utvecklas liksom förslag för framtiden som kan kräva nya förvaltningsgrepp. Dialogen kommer att utmynna i ett analytiskt dokument under 2020 som beskriver:

- Sveriges vattenresurser – tillgångar, nyttjande och risker,
 - dagens förvaltning av vattenresurser- utmaningar och möjligheter
 - Ett förslag till en gemensam arbetsprocess med mål, strategier och prioriteringar för hur ett ramverk för vattenresursförvaltningen kan utvecklas – ett gemensamt systematiskt förbättringsarbete.
 - Förslag kring viktiga förvaltningsfrågor som kan komma att behöva utvecklas i Sverige framöver och där vi har identifierat gap.
- *Fråga:* Det är klart att det är dagens lagstiftning (vattendirektivet) som gäller, men vi vet inte riktigt vad det är som gäller. Det behöver redas ut, osäkerheten är ett problem i sig.
- *Svar:* Det handlar mycket om att klargöra och förklara, det finns en logik men det är komplext. Det är t.ex. svårt för många att veta vad en vattenmyndighet är.
- *Fråga:* Glöm inte att det finns många andra lagstiftningar förutom vattendirektivet som kommer in.
- *Svar:* Det ska vi beskriva, det finns även överlappande lagstiftning.
- *Fråga:* Det finns flera olika komplexiteter: ekosystem och vatten, administrativ komplexitet, olika intressen, m.m.
- *Svar:* Samverkan är ofta svaret – men inte lätt. Hur kan vi samverka bättre?
- *Fråga:* Det går inte alltid att komma överens – vissa intressen är oförenliga.

- *Svar:* Därför viktigt att tydliggöra och problematisera, ex olika intressen. Vattenförvaltningsutredningen är en del av en problematisering – den visar att det finns frågeställningar man behöver hantera.
- *Svar:* Samverkansprocesser behöver inte leda till att man blir överens - men mer om att hitta det gemensamma "vadstället" och att vi behöver utveckla dessa kompetenser. Kritiska överläggningar är mycket viktiga men att komma dit behöver man förstå hur dessa processer fungerar, så att det inte resulterar i konflikt.
- *Svar:* Det finns en tendens till att man kallar informationsmöten för samverkan - men det behövs egentligen mycket mer utarbetade former för att verkligen få till ett utbyte av kunskap och ett "samskapande" (cocreation) av kunskap och en gemensamt lärande.

Chattkommentarer:

- Det är väsentligt att kolla på vad som faktiskt görs ute i verkligheten idag.
- Sverige har i ett globalt perspektiv ganska lite konflikter kring vatten, dess kvalitet, kvantitet, och användning. När vi nu ser ökande intressekonflikter bör vi då inte ta in mer internationella erfarenheter? Vi har hittills haft ett väldigt internt svenskt perspektiv. Självklart behöver vi hitta den modell som passar i det svenska sammanhanget men låt oss inte missa att utnyttja resten av världens kunskap och erfarenheter kring vattensamarbete!
- Viktig synpunkt om samverkan. I vårt arbete med samhällsplaneringsfrågor (utifrån vårt tillväxtuppdrag) har vi en arbetsmetod "Gröna tråden" som vi arbetar genom när det gäller samverkan/samhandling
<https://www.regionkronoberg.se/gronakronoberg/arbetsmetod/kompetent-ledarskap/>

Vattenkvalité i ett rumsligt och tidsmässigt perspektiv

Frågeställningar:

1. Vilka rumsliga och tidsmässiga skalor är relevanta för att klassificera och åtgärda en försämrad vattenkvalité?
2. Vad är dimensionerande?
3. I vad mån ger avrinningsområdesperspektivet stöd för prioriteringar, delmål och strategier?
4. Vad är viktigt att tänka på när man resonerar sig fram till hur man ska göra för att reducera påverkan?

Det är stora skillnader mellan länder, både kulturellt och naturvetenskapligt.

Hur ska man använda GES för att prioritera när nästan allt är rätt? Man kan inte presentera en sådan karta utan behöver kunna bedöma och prioritera var åtgärder behöver göras.

Funderingar:

- Förvaltningsarbetet har hittills styrts av främst naturvetenskapliga överväganden (klassificering, riskanalys, beräkna behov av åtgärder etc.)
- Avrinningsområdet, som använts i arbetet, utgör den naturvetenskapliga basen för att bedöma påverkan på vatten och hur man skulle kunna åtgärda dem.
- Typ av påverkan avgör vilka rumsliga (punkt eller diffusa källor) och tidsmässiga skalor (direkt upp till skogsgenerationer) som är relevanta för att klassificera och åtgärda en försämrad vattenkvalitet.
- De naturvetenskapliga aspekterna ger stöd för vattenförvaltningen, men de miljömässiga värdena måste vägas mot samhällets övriga behov.
- Dimensionerande för om åtgärderna kommer att utföras är enligt min bedömning samhällets acceptans. Utan den saknas motivationen och nödvändiga verktyg ställs inte till förfogande.

Att tänka på:

- Åtgärdsprogrammen måste uppfattas som trovärdiga och genomförbara.
- Prioritera bland åtgärderna – ambitionsnivån kan inte vara lika hög för alla miljöproblem och överallt i landet.
- Använd nivåmässiga undantag där andra samhällsintressen överskuggar de miljömässiga och att åtgärder är tekniskt omöjliga och/eller leder till ekonomiskt orimliga kostnader.
- Lär av tidigare dialoger, t.ex. arbetet med NAP, för att öka samhällets acceptans för genomförandet av prioriterade åtgärder.

Frågor och svar:

- *Fråga:* Beskrivningen är av ett vattenlandskap där insatser inte görs effektivt och adekvat jämfört med mål, naturförutsättningar och påverkan. Det kan bero på
 - 1) kunskapsluckor, bristfällig data,
 - 2) policy failure, dvs att politiken skapar fel incitament,
 - 3) genomförandebrister, exv resursbrist eller ineffektiv organisation.
 - Vilken av dessa är viktigast?
- *Svar:* Det är politiken som avsätter resurser, men myndigheter som behöver beskriva vad som är problemet och vad som behöver göras. Vi är dåliga på att kommunicera det.

Chattkommentarer:

- Väldigt bra presentation! Stärker lite av min tes att samhällsutvecklingen är i många aspekter minst lika viktig att beakta som klimatförändringen, men det finns inte alls samma fokus på detta.
- Samhällsutveckling/framtida samhällsplanering men även infrastruktursatsningar osv och klimatanpassning bör hänga ihop, därför så viktigt att försöka ha helhetsperspektiv och det kommer alltid finnas målkonflikter som det behöver tas ställning till. Nu finns väldigt lite resurser för klimatanpassningsåtgärder, bantas bl.a. i budgetpropositionen, medan stora satsningar görs på klimatomställning, fast det behövs både och.
- Idag beräknar vi ibland "referenstillståndet" inom vattenförvaltningen genom att plocka bort all mänsklig påverkan i en modell som sedan körs med dagens klimat. Detta gör vi eftersom vi saknar mätdata från tiden före påverkan, och dessutom vill undvika att jämföra mätdata från olika klimatperioder eftersom en sådan jämförelse skulle inkludera en oönskad "klimatförändringssignal". Vore intressant att vända på steken och istället låta påverkanstrycket variera i tiden men ha en konstant klimatsignal för att se vad detta skulle visa.
- Enormt bra och intressant. När man gör juridik av den här naturvetenskapen blir det krångligt och måhända omöjligt. Denna konflikt måste man borra i mer.

Perspektiv biologisk mångfald

Artrikedom i sötvatten är väldigt hög – men inte skyddade i samma utsträckning eller inom rätt områden.

Blå nätverk – det finns bara en väg som flera arter kan ta.

Vi har redan en stor påverkan – klimatförändringarna kommer att göra det värre.

Vi måste veta om åtgärder fungerar – utvärdera!

Vem är intresserad av att göra åtgärder på olika skalnivåer – lokalt och regionalt.

Rekommendationer:

- Sötvattenresurser – klimat
- Holistisk syn (kombinerade stressorer + klimat)
- Kallvattenrefugier
- Behåll vattnet i landskapet
- Utvärdering, utvärdering, utvärdering

Freshrest sötvattenrapport kommer inom kort finnas på NV:s hemsida.

Frågor och svar:

- *Fråga:* Lätt att hålla med som perspektiv om vad som orsakar olika miljöproblem. Hur kan bedömningsgrunderna täcka in så olika perspektiv. Vattenförvaltningen är styrd av föreskrifter. Kan man vidga det här?
- *Svar:* Alla tre hållbarhetsperspektiven behöver vara med – men det finns även bottenplatta. De naturgivna resurserna sätter begränsningarna. Det går inte att förhandla om vattnet inte finns.
- *Fråga:* Det finns ett skalperspektiv. Vattenförekomst kanske inte är fullt relevant.
- *Svar:* många länder har tagit fram riktlinjer om vilka behov som bör prioriteras vid vattenbrist. Vi behöver en bottenplatta och riktlinjer om hur man gör då. Miljön är föränderlig. Om vi har för statiska bedömningsgrunder – kanske behöver ändras.
- *Fråga:* Medellågvattenföring brukar hänvisas till som en bottenplatta. Det flödet sker sällan och inte konstant i tid. Men om man använder MLQ som sådant hur påverkar det ekosystemen.
- *Svar:* Vad som är botten varierar. Dynamiken som vi har väderleksmässigt. Bottenplattor varierar rumsligt och tidsmässigt. Det finns ingen botten att bestämma. Möjligen per vattendrag.

Chattkommentarer:

- SMHI beräknar dygnsmedeltemperatur i alla Sveriges vattendrag med relativt liten osäkerhet. Medelfelet ligger på +/-1 grad vid utvärdering mot mätningar. Data finns tillgängliga att ladda ner från Vattenwebb.
- Kan man relatera variationen i temp hos biflödena till någon eller några specifika variabler? Har ni analyserat det?
- Man brukar ju numera använda medellågvattenföring (MLQ) som "bottenplatta" för minimitappning vid kraftverk, men naturligt förekommer ju detta relativt sällan och inte konstant i tiden. Har du någon reflektion över detta och kan berätta hur resonemanget går i Norge?
- Ändringar i regelverket kräver ändring av EU och vattendirektivet och de verkar inte riktigt förstå de här problemen. Frågan är varför förstår inte EU?
- Bilden av trädet kan kanske också beskriva olika intressen/sektorer/mål i grenverket medan de kopplas samman/behöver processas i stammen som är politiken och övergripande sammanvägda intressen. Vi i grenverket behöver ge underlag till stammen eller EU. Handlar kanske inte om att inte förstå enskilda frågor utan om att de har krav på sig att väga ihop olika intressen.
- Ihopvägning av intressen finns möjlighet till i normsättningen, men absolut inte lätt.

- Målen är satta utifrån ett naturvetenskapligt perspektiv, utifrån ekologisk status i vattnen och väger inte i tillräcklig grad in övriga viktiga samhällsmål samt ekonomiska och sociala faktorer. Politikerna som tilldelar resurser måste ta hänsyn till ekonomiska och sociala faktorer, men har inte tillräckligt underlag för att göra detta. De förmår inte heller styra oss myndigheter till att ta fram ett mera balanserat underlag.
- Jag tycker att det måste finnas ett naturvetenskapligt underlag och de statusbedömningar som görs ska baseras på detta. Det är en missuppfattning att andra dimensioner ska in i status. Avvägningen mellan samhällsmålen sker i normsättningen. Jag håller med om att underlag för dessa dimensioner många gånger är otillräckliga och att den politiska styrningen med helhetsperspektiv kan bli tydligare.
- Avvägningen ska komma i miljökvalitetsnormerna, inte i statusen. Men regelverket ger inte utrymme att göra tillräckliga avvägningar mot andra viktiga samhällsmål.
- Hela problemet är att reglerna är konstruerade efter naturvetenskapliga principer utan hänsyn till rättsliga realiteter.
- Självklart behövs naturvetenskapliga underlag, men det behöver bli en bättre balans mellan underlag för de olika aspekterna.
- Men får inte samhällsutvecklingen påverka på status eftersom status beräknas genom jämförelse med ett referenstillstånd "utan mänsklig påverkan" (kan vara tillståndet år 1860)?
- Å andra sidan kan bedömningsgrunderna för statusbedömningarna ändras och anpassas till om de naturvetenskapliga förutsättningarna förändrats så påtagligt av tidigare mänsklig aktivitet att de nuvarande blir tveksamma och borde omarbetas. Det är vi själva som bestämmer bedömningsgrundernas utformning. Halterna som motsvarar GES varierar påtagligt mellan länder för t.ex. fosfor.
- Jag tycker vi borde ha folkomröstning om siktdjupet understiger 20 meter.
- Folk har vant sig vid "ärtsoppevatten" och förväntar sig inget annat.
- Mycket intressant. Det är ju en fråga varför andra länder i EU inte har samma problem som vi. Och vad som avses med det ursprungliga är inte rättsligt definierat. Hade man satt upp hållbar status som mål istället för "det ursprungliga" hade allt blivit mycket enklare. Då kunde man också i rimlig omfattning ha anpassade hållbarhetsmål för varje vattenförekomst.
- Principiellt rätt, men det gäller bara de som är vana vid ärtsoppa. Jag har egen erfarenhet av norrlänningar som kommit till Mellansverige som t.o.m. reagerat på svagt humusfärgat vatten.
- I normerna kommer den "hållbara statusen" till uttryck.
- Gällande bedömningsgrunder så finns interkalibreringskrav med andra länder i EU på biologin. Det har nu precis avslutats en interkalibrering gällande näringsämnen för gränser.

- Det räcker ju att åka till Vättern eller någon annan oligotrof sjö så häpnar man över hur klart vatten kan vara, även i söder.
- Intressant tanke! Hållbarhet som grund hade varit betydligt bättre än ett okänt eller omöjligt att komma tillräckligt nära det referenstillstånd som definierar GES.
- Nej inte enligt min uppfattning. Det finns inte rättsligt utrymme i direktivet att bestämma normen för en vattenförekomst (dvs målet om vilken kvalitet vi ska ha vid en viss tidpunkt) som ger utrymme att ta hänsyn till andra samhällsmål och göra en holistisk bedömning.
- Det är inte alla sjöar som i stort saknar tillrinningsområde och har en teoretisk hydraulisk omsättningstid på ca 60 år.
- Kan vi förbjuda tillrinningsområdena och koppla bort dem från vattenförekomsterna? Det vore väl en lösning?
- Jag vill hävda att vi har avvägningsutrymmet bara det är motiverat på ett bra sätt, och då kommer vi in på tillgång på underlag igen. Det vi skulle kunna diskutera är hur kriterierna för undantag är utformade - ibland kanske "nålsögat" är för trångt.
- Vi borde ha ett eget seminarium om vad direktivet ger för utrymme att i Sverige införa regler som passar oss. Och vi behöver diskutera vad det nuvarande regelverket i Sverige faktiskt innebär.
 - * miljöbalken
 - * vattenförvaltningsförordningen
 - * HaVs föreskrifter
 - * Övriga direktiv på vattenområdet.

Perspektivet måste vara hur en domstol skulle bedöma utrymmet. Det är något helt annat än vad naturvetare tror finns.

Nationell transportplan - En strukturerad och styrd samverkansprocess

Transportplaneringen är en nationellt styrd process, med olika steg.

1. Transportpolitiska mål
2. Inriktningsplanering 20-40 års sikt
3. Infrastrukturproposition 12 års sikt
4. Åtgärdsplanering med nationell plan och regionala planer 12 års sikt
5. Verksamhetsplanering 1-6 års sikt
6. Genomförande. Genomförandeplan och Åtgärder för underhåll och utveckling.

Planarbetet innehåller fyrstegsprincipen:

1. Tänk om

2. Optimera
3. Bygg om
4. Bygg nytt

Åtgärdsvalsstudier inkluderar a) Initiera, b) Förstå situationen, c) Pröva tänkbara lösningar, d) forma inriktning och rekommendera åtgärder.

Åtgärdsvalstudier – ett iterativt verktyg för att arbeta med fyrstegsprincipen - ett sätt att samverka på.

Ny handledning snart klar "Handledning för skydd av grund- och ytvatten".

Frågor och svar:

- *Fråga:* När det gäller punkt 1 - tänka nytt - finns det tankar om hur man kan stimulera/motivera innovation i strategierna och i organisationen för att genomföra nya lösningar?
- *Svar:* Vi råder inte över stegen fullt ut. Exv. frågor om olika styrmedel och andra aktörer. Verktöget öppnar upp för andra aktörer som får ge sina synpunkter och få uppdrag. Exv. i Mora i samband med Vasaloppet. Åtgärdsvalsstudie för att lösa trafikfrågan. Innovation och nytänk med.
- *Fråga:* Som region tar vi den nationella planen vidare i vår samhällsplanering, där TFP och LTP är våra strategier. Trafikförsörjningsprogram och länstransportplan. Vi använder oss av Samplanering Kronoberg (metod/verktyg) <https://www.regionkronoberg.se/resor-och-trafik/samplanering-kronoberg/#tab-33743>
- *Svar:* Det finns en samhällsplanerare per län som håller ihop olika aktörers behov på det regionala planet, med koppling till nationell planering.

Chattkommentarer:

- I Stockholm har man tagit beslut om den första LÅP:en. Dvs det första lokala åtgärdsprogrammet för en av stadens 23 vattenförekomster. LÅP:en beskriver hur man ska nå god status i vattenförekomsten. Den första LÅP:en gäller Magelungen och gemensam med Huddinge kommun. Ett stort framsteg att ha en pilot med bilateralt kommunalt samarbete om en vattenförekomst.

Förankring och deltagande lokalt och regionalt

Viktigt med förankring på politisk nivå för att få genomslag för vattenfrågor. Räcker inte med remisser och expertnätverk.

Hur ser processerna ut för att få en hållbar vattenförvaltning – på regional nivå. Hur får man lokalt deltagande? Vad är det som förankras?

Lokal region medverkan? Lokalt åtagande? En prioritering? Kan man påverka så att man vill medverka?

Skillnad vatten – Infrastrukturplan. Vem tar fram? Vem genomför? Vem finansierar?

Kommunen planerar mark och vatten. Mark och vatten ska användas på ett bra sätt. Det gäller både för oss idag och för framtiden. Den fysiska planeringen ska säkerställa det. Den fysiska miljön är något vi rör och ser och lever med varje dag. Att fatta beslut om den är ett demokratiskt arbete på lokal nivå. Därför har kommunen ansvaret för planläggning av mark och vatten.

Kommunen ansvarar för många frågor som är en del av utvecklingen av samhället. Frågorna behöver tas om hand på olika sätt. Enbart vissa av dem kan lösas med fysisk planering enligt plan- och bygglagen.

Det ska finnas en översiktsplan för hela kommunen. Planen innehåller ställningstaganden om den långsiktiga utvecklingen av mark och vatten. Kommunfullmäktige beslutar om planen.

Planeringen löser inte alla vattenfrågor men många - även nationella mål. Detaljplaner visar tillåten användning av marken inom ett avgränsat område. Detaljplaner får även reglera några andra, förutbestämda saker. Planerna används vid bygglov, lantmåteriförrättning eller anordnande av allmän plats.

Hur kan man få win-win effekter – för att få ett lokalt engagemang.

Frågor och svar:

- *Fråga:* Vem ska förankra till den politiska nivån? Vem har ansvaret?
- *Svar:* När man skickar remisser att man har gott om tid så att förankring kan ske. Ta kontakter även på politisknivå – regional och lokal ledning.
- *Fråga:* Otroligt viktigt med förankring för att få ett genomförande. Men det tar tid och resurser för att få en bra dialog.
- *Svar:* Standardavtal för kommuner som delar en vattenförekomst.
- *Fråga:* Vem ska göra vad mellan region och länsstyrelser?
- *Svar:* Hur får man in avrinningsområdesperspektivet i planeringen. Lättare på mindre avrinningsområden än stora. Hur får man in det i planeringen? Varför kuggar det inte i varandra. Man behöver underlag. Men vad har planerarna nytta av?

Chattkommentarer:

- Hur ställer sig SKR till den norska modellen där en viss andel av vinsten från t.ex. vattenkraft måste stanna i kommunen? I Sverige sitter väl kommunerna med

Svarte Petter och ser bara kostnaderna för de åtgärder som krävs för att förbättra vattenmiljöerna.

- Många goda exempel på hur kommunerna kan arbeta finns och utvecklas hela tiden. Kommunerna ber om stöd.
- Vi nationella myndigheter och länsstyrelserna har rollen att stödja kommunerna och det behöver vi nog göra mer, också på kommunernas villkor.
- En reflektion efter dessa två presentationer. Det är en väsentlig skillnad mellan transportsektorn och vattensektorn. På transport finns en nationell organisation för att tillhandahålla infrastrukturella tjänster och därför ett mandat att finansiera, bygga, drifta. Något motsvarande nationellt mandat finns inte på vattenområdet, eftersom tjänsterna utgår ifrån vattenresursen, vars geografiska orientering är avrinningsområdena och de tillhörande infrastrukturella tjänsterna ligger på kommun och region. Så det är inte helt enkelt att överföra den erfarenheten kring samverkan. Med mindre än av vi skapar en nationell myndighet som har ansvar för investeringar, och det kommer säkert kommuner och regioner inte välkomna. Eller har jag fel i det antagandet?
- Jag och en kollega har precis publicerat en studie över Malmö och Göteborg stad där det har visat sig att blå-gröna mål uppställda i översiktsplaneringen inte verkställs till den grad som utmålas - mycket pga förtätningsmantrat och brist på nytänk i finansiering och genomförande. Politiska prioriteringar (förtätningsmantrat) behöver ifrågasättas och för det behövs en diskussion om hur vi vill se vårt framtida samhälle. Vilka värden vill vi bevara fast de inte är ekonomiskt kortsiktigt värderade. strategiska miljöanalyser viktiga.
- Region Kronoberg har det regionala tillväxtansvaret och det vill vi göra hållbart och planera bl.a. infrastrukturen utifrån det och då vill vi hitta arbetsmetoder/samverkan för detta tillsammans med bl.a. kommuner.
- Vi får inte tappa att mark- och vattenfrågor hör ihop och att vattendirektiv, översvåmningsdirektiv mm också hänger ihop. Om vi har en begränsad påse pengar, vilka åtgärder gör verkligen mest nytta ekologiskt, socialt och ekonomiskt på sikt?
- En viktig punkt som lyftes i intervjuerna jag gjorde var att det inte sker tillräckliga strategiska diskussioner. Istället lämnas det åt detaljplanerna där det blir "firefighting", och då finns det sällan tid till dialoger och kunskapsutveckling. Istället beskrivs de strategiska diskussionerna som informationsmöten och inte där man hinner stöta och blöta hur man tex skulle kunna göra förtätning på ett alternativt sätt. Jag är säker på att det finns många bra exempel, men det visar på vikten av att ta tid för strategisk kunskapsutveckling.

Den vattenberoende ekonomin

Till vad ska styrmedel användas?

Marknadsmisslyckanden

- Kollektiva varor
 - Icke-rivaliserande och icke exkluderbara
 - Allmänna resurser utan ägarförhållanden eller marknad
- Externa effekter
- Informationsmisslyckanden

Styrmedel i Sverige

Administrativa	Ekonomiska	Information	Forskning
Lagstiftning	Skatter	Upplysning	Forskning
Normer	Skatteavdrag	Miljömärkning	Utveckling
Gränsvärden	Avgifter	Rådgivning	Demonstration
Långsiktiga avtal	Bidrag	Utbildning	Teknik- och systemutvärdering
Miljöklassning	Subventioner	Opinionsbildning	
Regelgivning	Pant		
Teknikkrav	Handel med utsläppsrätter		
Prövning	Handel med certifikat		
Tillsyn	Miljöersättningar		
Målstyrning			

Prissättning av vattenresurser

- Vattendirektivet kräver att MS senast 2010 säkrar att användarna betalar för den negativa påverkan deras användning medför – PPP.
 - Kostnadstäckning för vattentjänster
 - Miljö- och resurskostnader
- Incitament för effektiv användning av vattenresurserna.

Prissättning av vattenresurser

- Priset för vattenanvändning har gått upp de senaste åren i Europa vilket har minskat användningen.
- Mätning av förbrukning är essentiellt.
- Mängden information till hushåll och jordbruk har ökat markant de senaste 10 åren.

Miljöproblem och lösning?

- Allokering
- Externaliteter
- Allmänningarnas dilemma
- Rättvisa mellan generationer
- Prismekanism

- om alla bakomliggande kostnader inkluderas blir priset troligtvis högre än idag
- Incitament till investeringar i teknik
- incitament att minska sin användning

Vattenbrist och uttagsrätter

- Tillgången har varit så god att få styrmedel för vattenbrist finns.
- Tillstånd för maximala vattenuttag (jordbruksbevattning).
- Saknas garanti för att vattnet används där det ger mest nytta.
- Den som fått tillstånd har inga incitament att avstå användning även om en annan hade haft större nytta.
- Bättre då att auktionera ut tillstånd till uttag. Högst betalningsvilja får använda vattnet → vattnet används där det ger störst nytta. Prissättningen skapar incitament att hushålla.
- För att öka graden av rättvisa kan vissa uttagsrätter ges ut gratis till de som bör gynnas eller har rätt till vatten.
- Utagsrätterna bör vara överlåtelsebara.
- Kan villkoras.

Begränsande faktorer?

- Självkostnadsprincipen: avgifterna får inte överskrida det som behövs för att täcka nödvändiga kostnader för att ordna och driva va-anläggningen.
- HD-praxis: förbud mot att dagens användare belastas med kostnader som bör betalas av framtida användare.
- Men kan det även gälla om man vill skydda ett framtida ekosystem?
- VA-avgifter ska betalas till kommunen. Varje kommun ska bära sina egna kostnader.
- Alltför låg taxa för att påverka användningen.

Hur kan vi komma framåt?

- **Vision** - Gemensam vision för vattenförvaltningen baserat på förståelse för ekosystemet och dess behov samt värdet av vatten på lokal nivå.
- **Kunskap** - Om varierande vattentillgång och efterfrågan över tid.
- **Fördelning** - Bestäm hur tilldelning baserat på användning ska genomföras baserat på trade-offs och ekosystemets hälsa
- **Styrmedel och organisation** - Effektiv styrning.
- **Planering, genomförande, mätning** - Fokus på ekosystemet
- **Utvärdera och förbättra** - Kostnadseffektivitet och måluppfyllelse

- **Kommunikation och dialog**

Diskussionsfrågor

- I vilken utsträckning kan man i Sverige ta betalt för användandet av grundläggande ekosystemtjänster?
- Hur skapar man incitament för att bevara ett långsiktigt och välfungerande ekosystem?
- Är kommunen en lämplig storlek för att hushålla med vattenresurserna?
- Hur prissätter man i så små marknader som en kommun?
- Är Sverige redo för avgifter som varierar med säsong?
- Vattenbristen är ett faktum – dags för överförbara uttagsrätter?

Frågor och svar:

- *Fråga:* För mycket vatten, kan man ersätta de som lagrar vatten för att undvika översvämning?
- *Svar:* Problemet med budget och incitament för en aktör att investera i grön teknik, ex gröna tak på en skola. Man skulle kunna tänka sig någon slags ersättning. I praktiken svårt.
- *Svar:* Kanalsystemen i Europa har fungerat eftersom de är så högt värderade. Så är det oftast inte (allmänningens dilemma). Värdet på vatten är helt beroende av tillgången. I Sverige skulle det bli helt olika kostnader i olika delar av landet. Hur snabbt återbildas förbrukat vatten.
- *Fråga:* I vissa delar har vi problemet – hur mycket ska vi ha nationella lösningar för regionala problem? VA-taxans konstruktion är till för att bekosta produktionen av vatten. Hushållning med vatten. Ett sätt är att återanvända avloppsvatten.
- *Svar:* Problemet är att vi inte har förmåga att betala för externaliteter. Eller betala för resursens kvantitet. Kostnad för uttag skulle kunna vara en möjlighet.
- *Svar:* Frankrike har en allmän avgift för vattenuttag som kan användas för åtgärder.

Chattkommentarer:

- Man måste komma ihåg att PBL har väsentliga begränsningar i möjligheterna att ställa tekniska egenskapskrav i detaljplaner när det gäller vatten. Inte minst dagvattenhantering.
- Hur knyts uttagsrätter till en vattentillgång som varierar i tiden? Uttrycks de som en andel av det tillgängliga vattnet?
- Trängselskatter för vatten? Eller som elen där priset varierar efter efterfrågan?

- Om vi tittar bredare på vattenuttag för andra ändamål än dricksvatten så är det nog inte rätt att utgå från VA-lagstiftningens konstruktion.
- Finns det några funderingar kring hur man skulle kunna underlätta för finansiering av blå-gröna lösningar i städer? Nu styrs det mycket av stuprörsbudgetar och att minimera skötsel. T.ex. gröna tak på skolor (bra ytor att lägga gröna tak på) betalas nu ur utbildningsbudgeten (dvs ej kärnaktivitet) och en grön refug kostar mer i skötsel än en med bara jord / cement.
- Jätte viktig fråga, så många hinder finns i våra ekonomiska styrsystem att kostnader inte hamnar rätt.
- I Nederländerna finns en extra skatt som tas ut av vattenmyndigheterna och som är öronmärkt för vattenfrågor.
- Så även i Frankrike och så är direktivet konstruerat.
- Det finns system för att inom en kommun skapa ekonomiska regler för att driva vatteninvesteringar.
- Dessa frågor är analogt med vattenmiljöerna som recipient för olika ämnen. Vi har ett visst utsläppsutrymme som ska fördelas.
- Det är skillnad på vatten och vatten. I skogsindustrin använder vi främst ytvatten, vanligen där det inte är någon vattenbrist. I de fallen är en vattenkostnad inte relevant. Man använder så lite vatten som möjligt pga andra kostnader.
- Jag känner till flera massabruk som inte alltid kan köra fullt pga ytvattenbrist. Sannolikt kommer problemen att öka.
- Den enskilde betalar också självkostnad.
- Eventuell vattenskatt måste även belasta kommunala uttag och föras ut på kollektivet.
- Jag tycker att diskussionen om avgift måste renodlas. Den blandar ihop syften och skiljer inte på finansiering respektive styrning. Vad är problemet som pengarna ska lösa måste först klaras ut.

Förslag till långsiktig systematisk utveckling av ramverket kring hållbar vattenresursförvaltning

Befintlig lagstiftning gäller och är utgångspunkten, men:

- Hur ska vi långsiktigt hantera dessa komplexa frågor och med små steg och tydliga mål utgå från det som är bra, och göra det bättre och bättre?

Vi behöver ett strukturerat samarbete för att succesivt utveckla och förbättra förvaltningen.

Detta kräver gemensamma mål, strategier och prioriteringar samordning, deltagande och engagemang.

Målsättningen är att processen ska involvera alla berörda. Processen blir nödvändigtvis iterativ.

- » Mål – vad vi strävar mot.
- » Strategier – hur vi når dit!
- » Utvecklingsområden- vad vi fokuserar på
- » Insatser – vad vi prioriterar och realiserar.

Mål

- » Vattenmiljö
 - » Ökat skydd, bevarande och resiliens för att möta klimatförändringar och annan miljöpåverkan
- » Vattennyttjande
 - » Tryggad vattenförsörjning och hållbar användning
- » Samverkan
 - » Ökat engagemang, deltagande och förtroende
- » Utveckling/innovation
 - » Ökad effektivitet i förvaltning och ett effektivare nyttjande av olika typer av vatten för olika ändamål

Strategier

- » Utveckla dialog, samverkan och arbetsformer för att ur ett samhällsperspektiv utveckla rimliga avvägningar och prioriteringar.
- » Samordna och stärk planering på nationell, regional och lokal nivå
- » Se över lagstiftning och andra styrmedel för att möta de skiftande behov som finns mellan landsbygd och stad
- » Identifiera kunskapsbehov, utveckla ett systematiskt kunskapsuppbyggande och en tydlig kommunikation för att skapa förståelse för nyttjarnas, naturens och förvaltningens förutsättningar och behov.
- » Stöd utveckling och innovation som stärker ekosystemen och samtidigt bidrar till uppfyllelse av andra samhällsmål

Utvecklingsområden:

Arbetsätt

Utveckla dialog, samverkan och arbetsformer för att ur ett samhällsperspektiv utveckla rimliga avvägningar och prioriteringar.

Insatser

- » Utveckla riktlinjer för samverkansprocesser som omfattar nationell såväl som regional nivå.

- » Tydliggör hur nationella mål och avvägningar kan regionaliseras.

Planering

Stärk planering och hantering av vattenresursen på avrinningsområdesnivå för att trygga tillgång till vatten av rätt kvalitet för olika behov och minska riskerna med för mycket respektive för lite vatten.

Insatser

- » Kartlägg hur vattenresurserna bidrar till ekonomiska, miljömässiga och sociala värden på såväl lokal som regional och nationell nivå.
- » Analysera vilka samhällsekonomiska nyttor och kostnader som är förknippade med de viktigaste användningsområdena.
- » Identifiera avrinningsområden som är utsatta för vattenbrist och/eller översvämningar och vilken samhällsekonomisk betydelse dessa har.
- » Identifiera ett antal typåtgärder för att motverka vattenbrist respektive översvämning och utveckla exempel i utsatta avrinningsområden på hur olika åtgärder påverkar vattenbudgeten på olika tidsskalor.

Reglering och styrning

Se över lagstiftning och andra styrmedel för att möta de skiftande behov som finns på landsbygd och i stad.

Insatser

- » En översyn av markavvattningslagstiftning för anpassning till dagens och morgondagens behov.
- » En översyn av VA-lagstiftningen för att analysera möjligheten att i VA huvudmannens uppdrag även inkludera ansvar för vattenresurs-, vattenbrist och översvämningshantering.
- » En översyn av vattenlagstiftningen för att utveckla förslag till hur avvägningar ska tillämpas vid situationer med vattenbrist.

Kunskapsunderlag

Utveckla ett systematiskt kunskapsuppbyggande och en tydlig kommunikation för att skapa förståelse för vattenresursförvaltningens förutsättningar och behov.

Insatser

- » Kartlägg tillgängliga vattenresurser
- » Kartlägg nyttjandet och behoven av vattenresurserna per sektor
- » Utveckla vilket bedömningsunderlag som behövs för att kunna beakta olika sektors vattennyttjande och värdera deras bidrag eller påverkan på vattenresursen.
- » Tydliggör frågor om informationssäkerhet och säkerhetsskydd.

Frågor och svar:

- *Fråga:* Vilka är "vi". HaV eller flera myndigheter, andra intressenter? Olika i lokal, regional och nationell skala.
- *Svar:* Någon slags nationell samordning. Vi är många som arbetar med vattenförvaltningen.
- *Svar:* HaV sammanfattar det som den här kollektiva satsningen kommit fram till.

Chattkommentarer:

- I boken "Switch" av bröderna Heath förordas att man fokuserar på ljuspunkter. Att fokusera på problem landar ofta i fakta som är TBU "true but useless" (man kan inte göra något åt dem - kanske om 100 år).
- Motsvarande finns även i avfallstrappan. 1. avfall ska inte uppstå 2. material ska återvinnas, osv.
- Begreppet "vi" används flitigt i dokument och presentation men verkar ha olika innebörd i olika sammanhang. Behöver definieras
- Det stora problemet med lagstiftningen är inte markavvattning, VA eller avvägning vid vattenbrist utan reglerna om miljökvalitetsnormer för vatten och hur dessa ska vägas av mot andra viktiga samhällsmål. Det gäller tillstånd för verksamheter men lika mycket planer och växande kommuner.
- Kartläggningen av vattenanvändningen i olika vattenresurser har dubbelriktade syften: Vi vill veta hur vattenbudgeten i vattenresursen påverkas av vattenanvändningen, men vi behöver också veta vilken vattenanvändning som kan drabbas om/när vattentillgången är begränsad.
- Många av (planerings) insatserna finns redan – t.ex. kostnads-nyttoanalyser - men problemet är tex att de inte används för att de är komplexa (de borde användas) och att de finansiella mekanismerna inte finns. Stark koppling till cirkulär ekonomi behövs, samt organisation för att få till en diskussion och strategier om hur det gemensamma värdet skapas.
- Miljökvalitetsnormerna är ett betydligt större problem än VA, som i hög grad redan är reglerad och finansierad, markavvattning som i princip är förbjuden.
- Problemet är väl också fragmentering - ej ett sammanhållet lagpaket för vatten.

Gruppdiskussioner

Utifrån förslaget om ramverk för hållbar vattenresursförvaltning, diskuterade grupperna följande frågor:

- Är upplägget för strategin begriplig och logisk?

- Är strategierna tillräckliga och rätt valda?
- Är de angivna insatserna rätt prioritering?
- Vad bör ändras eller vilka kompletteringar/tillägg behövs?

Är upplägget för strategin begriplig och logisk?

- Det framgår inte riktigt om den är tänkt bygga på det som redan finns eller om det är nytt. Visa gärna tydligare hur man tänker utgå ifrån det som redan finns och de krav som är idag och om något mer behöver tillkomma.
- Fortfarande svårt att få grepp om. Vi förstår vad som står, men svårt att svara på. Det hänger på vem som är mottagare och vad det skall användas till. För fortsatt arbete, är det underlag med allmän problembeskrivning osv eller är det något som ska bli mer konkret?
- Det vi skulle vilja se är en GAP-analys gentemot dagens ramverk, vattendirektivet och andra direktiv. Vi behöver se vad vi har och använder oss av idag.
- Förklara, folkbilda, informera vad det handlar om. Det kan också hjälpa till med förståelsen av vad som behöver göras och varför de krav m.m. som finns faktiskt finns, eller inte.
- Hur väl man känner vattenresursfrågorna avgör hur mycket man ser kring ramverket.
- Vad är ramverket – vem bygger, vem ansvarar, hur ska det genomföras.
- Väldigt mycket finns, där olika organisationer har ansvar.
- Ska det vara en komplettering av vattenförvaltningen?
- Bra med en dialog kring frågorna – komplex verklighet med många involverade.
- Många viktiga delar finns – helheten om vattenresursförvaltningen saknas.
- Vem ska ansvara, vad skiljer från nuvarande vattenförvaltning?
- Delvis begripligt upplägg, i andra delar ej.
- Svårt att göra detta konkret – behöver komplettera de delar som brister.
- Hur kopplar det till utredningen om vattenförvaltningen?
- Vattenfrågan står inte ensam för miljöfrågan.
- Oklart upplägg med strategi och utvecklingsområden – vad går det ut på – men det finns frågeställningar som är viktiga.
- Fler viktiga ingångar – men på en abstrakt nivå. Behövs exempel för att åskådliggöra frågorna, utmaningar och motsättningar.

Är strategierna tillräckliga och rätt valda?

- Urvalet är i grunden gott, men det är viktigt att analysen görs bra. Dokumentet kan bli mer fokuserat.
- Se inte bara problem – det finns möjligheter. Fokusera på förenkling och vad vi kan göra i dom ramar vi har.
- Få fram vattnets värde – också som framtida tillgång.
- Hur är tanken att den skall användas? Vem ska använda strategin? Det avgör vad som skulle behöva finnas med.
- Hur HaV går vidare beror på vad som framkommer. Strategin ska vara stöd för HaV i vidare arbete, men den behöver utvecklas och bli mer konkret för att kunna användas. Viktigt att sätta ner grundprinciperna.
- Tanken i vattendirektivet är att bygga uppåt från lokal nivå till nationell nivå. Strategin går från nationell nivå till lokal nivå. Vi behöver arbeta från båda hållen lite parallellt.
- Vilka problem vill man lösa, behöver vara en utgångspunkt.
- Finansiering oklar.
- Aktörer oklart.
- Arbetssätt – dialog, vilka aktörer, lärandestrukturer, få igång dialogen med parterna.
- Översyn av hur bedömningsgrunderna utformats och tillämpas.
- Vem ska göra åtgärderna och betala?
- Samordnad hantering av vattenfrågor kopplat till Miljömålen, Agenda 2030, vattenförvaltningen, klimatanpassning. Vilka insatser ger störst effekter inom samtliga områden.
- Jag tycker att målet att både skydda vattenmiljöer från överutnyttjande och klimatförändringar, och samtidigt utveckla en plan för hur nyttjandet kan hantera en begränsad gemensam resurs.
- En vattentrappa. Principer likt ÅVS = åtgärdsvalsstudie /Trafikverket.
- OECD har gett förslag på finansiering
<https://www.oecd.org/environment/financing-water-supply-sanitation-and-flood-protection-6893cdac-en.htm>
- Samordning med Art- och habitatdirektivet.
- Är det bra med ytterligare strategier? Det finns redan många.

Är de angivna insatserna rätt prioritering?

- Det finns fortfarande mycket att uppnå i samverkan och det finns goda exempel, till exempel Dalälven.

- Tänk på att inte jobba med ett påverkanstryck i taget. Kombination av finansiering.
- Det som står nu är det som kommit fram i dialogen, antar vi. Frågan är om det är något mer som bör vara med?
- Tillsyn kan inte lösa alla problem. Behöver fundera på hur vi kan komma tillrätta med diffusa utsläpp och historisk påverkan exv. Tillsynsmyndigheterna kan inte göra allt. Här behövs en prioritering och en analys med samhällsperspektiv om hur man kan gå tillväga med denna utmaning.
- Sneddallokering av resurser idag? Vilka verktyg skulle vara bättre än tillsyn? Vad skulle vi ha istället?
- Planen ottydlig för många, lite svårt att förhålla sig till dessa.

Vad bör ändras eller vilka kompletteringar/tillägg behövs?

- Finansieringsmodellen för vatten måste hänga samman och lösa alla delar av vattenfrågorna.
- Våga påpeka att det fragmentariska ansvaret är en utmaning.
- Vifta inte bort det som är lätt – det kan förändra spelplanen. Goda exempel driver utveckling.
- Identifiera vad som faller mellan stolarna. En av frågorna som faller mellan stolarna är kommunikationen kring det som redan sker!
- Våga lyfta det som är svårt – tydliggöra problematiken. T ex avloppsdirektiv.
- MKN och miljökvalitetsnormen – behövs ett nationellt analysdokument?
- Det är mycket ett naturvetenskapligt perspektiv för närvarande. Det behövs även juridiskt, ekonomiskt, humanistiskt m.m. perspektiv. Det är komplext men behöver finnas med.
- Analys som behövs, hur balanseras kompetens vid tillämpning av detta?
- Kanske behöver gå utanför boxen. Vi har vattendirektivet m.m. men kan vi i det här tänka utifrån ett vitt papper – vad är det som vi verkligen behöver göra/lösa av vattenrelaterade utmaningar. Ämne för workshop?
- Utveckling av olika verktyg: Hur ska fördelning mellan olika sektorer göras, metod för att värdera vattnets värde.
- Är verktygslådor hos myndigheter optimala idag?
- Vi bör även se över hur tex MKN hanteras i PBL, fortfarande inte gjort.
- Vattenansvaret delat på många departement (m fl) – svårt att få en helhetssyn mellan de olika ansvariga.

- Styrning svår med många olika myndigheter, kommuner och enskilda. Planering av olika aspekter på vattenfrågor är delad.
- Finns många internationella exempel där vatten är mera sammanhållet ansvarsmässigt.
- På vilket sätt ska en strategi kunna flytta fram positionerna på åtgärdsarbetet?
- Komplettera avrinningsområdet med tekniska infrastrukturen – för att få helhetsbilden.
- Avrinningsområdet viktigt – inte bra att få olika styrsignaler i olika kommuner, län el motsv.
- Viktigt att bena upp problembilden – inte lösa alla frågor.
- Krisberedskap – inte lägga alla ägg i samma korg.
- Identifiera och bygga kunskapsunderlaget – inte minst för att få samma förståelse.

Chattkommentarer:

- Jag saknade finansiering, och jag saknade även beslutsstöd samt besluts/ lärandeprocesser/ innovationsprocesser.
- Håller med om dina inspel, tänker speciellt på lärande och innovationsprocesser. Vill gärna också få med cirkulärekonomi.
- Viktig bit är arbetssättet i strategin - det kan sätta många viktiga bollar i rullning som kan ge positiva resultat / processer.
- Saknar resonemang om vem som ska göra åtgärderna och betala.
- Är det inte svårt att komma fram till en perfekt strategi utan att ha testat den praktiskt först? Kan vara en tankeövning, bara det blir praktiskt!
- Det behövs mer vertikala strukturer / processer men försvåras av att nationella nivå inte har en myndighet som har hand om vattnet / helhetssynen. Jag jämför med Nederländerna som har ett Ministerium för vatten och infrastruktur som samlar kvalitet, kvantitet, risker.
- I Cypern kan vattenministern underteckna årets vattenbalans när regnsäsongen är över. Då vet alla sektorer på Cypern hur mycket vatten de får tilldelat tills nästa regnsäsong.
- Skulle någon i Sverige kunna ta beslut om vattenbalansen? Det kanske rent av borde vara SMHI?
- Utveckla beslutsstöd - tex att man inte bara kör på business as usual - utan kan lägga lite olika strategier på bordet och diskutera dem med olika aktörer.

Slutdiskussion

Vad som saknas är viktigt att lyfta upp – kanske med enkla medel.

Inom områden där trycket är stort är det enklare att komma vidare.

Kommunerna har ett ansvar – men ingen finansiering.

Samordning måste ske - kommunen kanske är en för liten enhet.

Chattkommentarer:

- Jag skulle vilja se ett "triangeldiagram" med tre noder: vatten, klimat och samhälle. Strategin ska syfta till att värna om alla dessa. Vattnet ska skyddas från klimatförändringar och överutnyttjande (samhället), Klimatet ska skyddas genom åtgärder i samhälle och vatten, och till sist ska en hållbar samhällsutveckling hantera en gemensam resurs (vatten) och klimatförändringar.
- Arbetssättet (dialog och samverkan) öppnar också upp för att utveckla strategin och anpassa den över tid. Dessa tre komponenter har Nederländerna också som en helhet i sina nationella strategier. Fast de har istället för samhälle fysisk planering.
- Vattnet är väl en del av samhället och har ingen egen rätt.
- Klimatet har väl inte heller någon egen rätt om vi pratar juridik?
- Nej klimatet har inte heller någon egen rätt. Det finns inget som har en egen rätt i värderativismens förlovade land.
- NAP har kommit till mycket pga trycket från WFD. När trycket på lagreglering och andra krav är stort så är det lättare att komma till gemensamma frivilliga lösningar.
- En nationell vattenplan kan man väl ha (som skapats av olika departement och andra aktörer?). Nederländerna har en <https://www.government.nl/documents/policy-notes/2015/12/14/national-water-plan-2016-2021>
- Det vore intressant med en nationell vattenplan om riksdagen också tar ansvar för finansieringen.
- RAÄ bidrar gärna med texter och synpunkter på kommande versioner av versioner av förslaget till strategi.

